4622

GOUVERNEMENT VAN NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA
DIRECTEUR VAN BINNENLANDSE ZAKEN

AAN:
Zijne Excellentie de Gouverneur
van Nederlands-Nieuw-Guinea,
te
HOLLANDIA.

Uw Kenmerk	Uw brief van	Ons Kenmerk	Datum
		P.446 /Geheim	17 december 1960

Onderwerp Koelima-affaire Baliemvallei

Bijlage: drie

Ten vervolge op mondelinge mededelingen omtrent de Koelima-affaire in de Baliemvallei, zij het mij vergund Uwer Excellentie te berichten dat ik de Controleur te Wamena, Mr. C.J. Schneider, heden naar Hollandia heb opgeroepen om nadere inlichtingen te verstrekken over het verloop van deze zaak, en omtrent de gebeurtenissen welke zich daaromheen hebben afgespeeld.

De voorstelling van zaken, welke ik mij uit mededelingen van de Inspecteur van Politie M.G. van Stigt had gevormd, en die is neergelegd in de mededeling aan de pers, welke door U tijdens de persconferentie van 13 dezer aan de correspondenten werd verstrekt, bleek geen bijstelling te behoeven. Als een verdere ontwikkeling is evenwel te vermelden het vertrek naar Hollandia van Ds. Manasse Jochu, Papoea-predikant der E.C.K., die als leider optrad van het zendingsteam dat mede bestond uit Ds. Siegfried Zöllner en de arts Dr. Vriend, welke Ds. Jochu dermate verontwaardigd is over het door laatstgenoemde veroorzaakte vlagincident en over de geuite kritiek op zijns inziens in de omstandigheden enig juiste bestuursmaatregelen, dat hij thans weigert om verder als leider van het E.C.K.-team op te treden.

Van de moordenaars uit het dorp Ikinem hebben zich nog drie man gemeld, waardoor het aantal arrestanten tot negen personen is gestegen. Zij zullen door de Alleensprekend Rechter worden berecht, en zij zullen hun straf te Hollandia ondergaan. Het oorlogshoofd Amoli is echter gevlucht naar het onbestuurde Mogi-dal, waarvandaan enkele

Model A

Ladrij 5171-20658-50

Kenmerk: GNG Biza P.446 geheim.
© NA, archief Minkol., dossierarchief ministerie van Koloniën en opvolgers 1945-111326
http://resources.huygens.knaw.nl/indonesischebetrekkingen1945-1969/Nederlands-indonesischeBetrekkingen1950-1963/Document/20107

lieden op 15 december naar de bestuurspost Koelima vluchtten en daar mededeelden dat door de bende van Amoli in het Mogi-dal nog weer dertig personen zijn vermoord. Begin volgende week zal een bestuurspatrouille trachten Amoli en zijn aanhang in het Mogi-dal gevangen te nemen. Zou een dergelijke actie worden nagelaten, dan moet gevreesd worden dat vroeg of laat door hem weer slachtoffers zullen worden gemaakt onder de vredelievende bevolking van het bestuurde gebied bij Koelima.

Bij de bespreking welke ik met de wnd. Resident van Hollandia en met de Controleur Schneider heden heb gehad, werd zorgvuldig de juistheid van het optreden van de patrouille tegen de roversbende van Amoli overwogen en beoordeeld. Ik ben daarbij tot de conclusie gekomen dat de gevolgde gedragslijn de enig mogelijke was en dat het optreden van de politie geheel lag binnen haar bevoegdheid tot optreden met de sterke arm ter opheffing van een voortdurende acute bedreiging van de orde en rust.

Aanvankelijk heeft bij mij hieromtrent enige onzekerheid bestaan, omdat in het haastige, ietwat opgewonden briefje dd. 11 december 1960 no.162/vertrouwelijk (hierbij in afschrift overgelegd) dat de Controleur zond aan de Waarnemend Resident om laatstgenoemde op de hoogte te stellen van de gedragingen van Dr. Vriend, de volgende passage voorkwam:

./.

"7. dat in casu een uiterste middel werd aangegrepen om "een zeer gevaarlijke groep moordenaars, die een gehele "streek van coöperatieve clans terroriseert en het be-"stuursgezag ernstig afbreuk doet door moorden op willoze "slachtoffers onder de rook van de bestuurspost te plegen "en daarna spoorloos in het gebergte te verdwijnen, te "straffen."

Ik had uiteraard bezwaren tegen het woord "straffen" omdat het opleggen van straffen en het nemen van represaillemaatregelen niet tot de bevoegdheid van de politie behoort. Ten overvloede had ik hierop kortelings (29 november jl.) bij circulaire geattendeerd; ik moge daarvoor verwijzen naar mijn schrijven van 14 december 1960 no.P.443/geheim, handelende over "Overschrijding bevoegdheden door de Advocaat-Generaal", welk schrijven door U aan Zijne Excellentie de Staatssecretaris is doorgezonden.

De Heer Schneider antwoordde op mijn desbetreffende vraag dat hij de mededeling in evengenoemde circulaire als iets vanzelfsprekends had gelezen, en dat hij ook tevoren volkomen op de hoogte was welke zijn bevoegdheden terzake zijn. Hij gaf toe dat hij het woord "straffen" hier onjuist gebruikt had, doch dat hij uiteraard hiermede niet anders bedoeld had dan een correctief politioneel optreden

tot opheffing van een bedreiging van orde en rust. Zonder afbranden van de grashutten (die men overigens in twee dagen weer kan opbouwen) had men de moordenaars niet kunnen imponeren, en waren er ongetwijfeld direkt na het vertrek van de patrouille nog vele slachtoffers bij de bestuurspost gevallen. Het bestuurswerk in dat gedeelte van de vallei zou dan voor lange tijd verstoord zijn geweest, en de bevolking zou weer geheel teruggevallen zijn in de vroegere sfeer van onveiligheid en voortdurende angst. Het vernietigen van de operatiebasis van een oorlogsleider die in een "amok"-stemming geraakt is, is praktisch de enige mogelijkheid tot effectief ageren; hoewel deze onderkomens voor de betreffende groep weinig intrinsieke waarde hebben (men bezit meestal meerdere grashut-complexen) is dit afbranden blijkbaar in hun sterk gereglementeerde oorlogscode een daad welke bewijst wie de sterkste is: men vlucht of geeft zich over.

Niettemin heb ik de Controleur er op gewezen dat, hoe sterk de bestuurlijke noodzaak tot vernietiging van een steunpunt van een oorlogshoofd ook moge zijn, daarmede toch grote omzichtigheid moet worden betracht, en steeds gezocht moet worden naar andere middelen. Het afbranden van deze grashutten wekt bij de niet-begrijpende buitenwacht onherroepelijk associaties met terreurdaden tegen de burgerbevolking; men moet de situatie in de Baliem wel goed kennen wil men voor een dergelijk politioneel optreden begrip kunnen opbrengen. Ook met deze waarschuwing voor ogen, waar hij geheel mee kon instemmen en welke overeenkwam met zijn eigen denkbeelden, meende de Controleur toch dat in het onderhavige geval het Bestuur geen keus had en dat alle andere maatregelen verdere verstoring van de vrede in dat gebied ten gevolge zouden hebben gehad.

Voorts werd door mij met Controleur Schneider besproken de effectiviteit van de Alleensprekend Rechter in de Baliemvallei. Het blijkt dat het gebrek aan tijd van de Controleur en het ontbreken van administratief personeel een beletsel vormen voor het formeel berechten van de minder zware delikten. Wel is het noodzakelijk om delinquenten politioneel op de bestuurspost aan te houden in afwachting van hun betaling van een adatcompensatie aan de gelaedeerde partij, zulks ter voorkoming van wraaknemingen. Tot nu toe werd dit vrij onregelmatig geregistreerd, doch de Controleur zal er voor zorgdragen dat van dergelijke aanhoudingen door de politie een register nauwkeurig wordt bijgehouden. Voorlopig zal in een minder formele arbitrage bij delikten moeten worden berust, hetgeen ook overeenkomt met de huidige ontwikkelingsfase van de onder bestuur brenging van de Baliem.

./. Ten slotte werd mij ter hand gesteld het hierbijgaande memo dd. 24 oktober 1960 no. 159/vertrouwelijk van de Controleur gericht aan de Resident van Hollandia, waarin hij een beschouwing wijdt aan een verdere ontwikkeling van het bestuursapparaat in de Baliem. In grote lijnen ben ik het hierin met de Controleur wel eens. Bij bespreking gaf de Controleur toe, dat verschillende van zijn oordeelvellingen over de houding van de Baliembevolking wel wat te somber zijn. Zijn de werkelijk geheel coöperatieve groepen inderdaad op de vingers van één hand te tellen, toch is bij het grootste deel van de leden van de andere groepen wel degelijk een streven merkbaar om met hulp van het bestuur een eind te maken aan de voortdurende oorlogstoestand en de moeilijk te doorbreken cyclus van wraakmoorden. Degenen voor wie oorlog en strijd voorwaarden zijn voor een zinvol leven, zijn eigenlijk alleen de machtige oorlogsleiders met hun aanhang van vechtlustige jonge krijgers. De oudere mensen en de vrouwen hebben er schoon genoeg van, al zullen zij dat uit angst voor de oorlogsleiders dikwijls niet durven tonen. De macht van deze oorlogsleiders is onder invloed van bestuur, zending en missie aan het tanen, en bij tijd en wijle tracht men de oude positie middels spectaculaire daden te heroveren. Een voorbeeld hiervan is de "opstand" van Pumansilon in 1959, thans die van Amoli bij Koelima, terwijl eergisteren aan het licht kwam dat zich tussen de bestuurspost Wamena en de bestuurspost Kimbin een confederatie gevormd had van vijf oorlogsleiders met een aanhang van totaal rond 1000 krijgers, die al hun van de westerlingen ontvangen goederen hadden begraven en die het voornemen hadden om de blanken uit de vallei te verjagen. De leider van deze oorlogsbond kon worden gearresteerd.

Dat de aanwezigheid van een kleine bestuurspost de remedie zou kunnen zijn tegen de invloed van de oorlogsleiders en voor een vreedzame onder-bestuurbrenging, zoals in het memo van de controleur is gesuggereerd, blijkt door evengenoemde gevallen wel een iets te simplistische voorstelling van zaken. Hoe meer bestuursposten, hoe beter, doch het aantal en de aard van de moeilijkheden zal daardoor niet verminderen. Wel kan men, als meerdere moeilijkheden tegelijk optreden, gelijktijdig tegen alle ageren, waardoor het gevaar van een ongestoorde machtsuitbreiding van een oorlogsleider, aan wiens bedrijf het bestuur wegens andere zaken geen aandacht kan schenken, wordt bezworen.

Nu de oorlogsleiders bemerken dat het momenteel definitief om hun macht gaat, wordt het hier en daar ook om de zendingsposten heen minder rustig. Hoopten de zendelingen voorheen dat zij door zich afzijdig te houden van conflikten tussen de stammen, ongemoeid zouden worden gelaten, en probeerden zij dan ook zich zo weinig mogelijk

met het Bestuur publiekelijk te associeren, thans begrijpen zij dat de zending nolens volens vroeg of laat eveneens door de oorlogsleiders als partij zal worden beschouwd. Het aantal verzoeken van zendingszijde om vestiging van meerdere bestuursposten in afgelegen delen van de vallei neemt dan ook toe en de noodzaak daarvan dringt zich vooral om die reden, steeds meer op. Momenteel zijn in het Baliemgebied vier bestuursposten aanwezig: Wamena in het centrum, Koelima in het oosten, Kimbin in het westen en Bokondini in het noordwesten. Getracht zal worden om binnen korte tijd nog een tweetal administratieve ambtenaren voor de Baliem vrij te maken en om de politiesterkte op te voeren. Ik kan echter thans nog niet overzien of dit zal gelukken, er is nergens enige reserve en overal een tekort.

Tot slot moge ik stellen dat het pacificatiewerk in de vallei met het tot nu toe gevolgde systeem en met de beperkte beschikbare middelen, niet onbevredigend verloopt. Er kunnen zich evenwel nog enkele verrassingen voordoen, alvorens de macht van de oorlogsleiders definitief gebroken is. De ervaring in andere soortgelijke gebieden met een strijdlustige bevolking (Mappi, Asmat) is echter, dat na enkele moeilijke jaren de situatie plotseling ingrijpend ten goede verandert. Ook in evengenoemde streken had het Bestuur indertijd uit het opgewekte oorlogsbedrijf de conclusie getrokken dat strijd een niet te doorbreken levensbehoefte was voor de aldaar wonende bevolking. Ofschoon men wel eens zeer incidenteel in de oude gewoonten terugvalt (Kepi), is toch thans het gevoel van opluchting omtrent het verdwijnen van de noodzaak om dag en nacht op zijn qui-vive te zijn, bepaald overheersend. Ik moet aannemen dat het niet al te lang meer zal duren of hetzelfde proces zal zich ook in de Baliem hebben voltrokken; alle tekenen wijzen daarop.

De Directeur van Binnenlandse Zaken,

(A. Boendermaker.)